

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

VOORZIEN IN EEN LEEMTE

In een vorig nummer van dit blad heeft een bescheiden advertentie gestaan die misschien bij enkele lezers de vraag heeft opgeworpen, wat dit nu weer is. We bedoelen de aankondiging van de Humanistische correspondentiekring voor huwelijkscontacten, die enkele maanden geleden is gestart en onlangs een brochure heeft uitgegeven die voor belangstellenden gratis verkrijgbaar is.

In dit geschrift wordt op heldere en zake-lijke wijze uiteengezet, wat de bedoeling is. We lezen o.a.:

„Bijzondere omstandigheden van persoon-lijke of maatschappelijke aard kunnen de „mogelijkheden van contact met anderen „zodanig beperken of bemoeilijken, dat het „voor velen onmogelijk is om te komen tot „de vervulling van hun liefste wens, n.l. het „vinden van een levenspartner.

„Zowel van rooms-katholieke als van her-„vormde zijde is de wenselijkheid ingezien „een ontmoetingsveld voor ongehuwden te „scheppen teneinde hen behulpzaam te zijn „bij het vinden van een levensgezel. Ook „voor de buitenkerkelijken en voor degenen, „die niet gediend zijn van bemiddeling door „instanties op godsdienstige grondslag, is het „scheppen van ontmoetingsmogelijkheden, „met het doel tot een huwelijk te komen, een „in de praktijk gebleken noodzaak.”

Van die noodzaak waren de geestelijke raads-lijden van het Humanistisch Verbond al vele jaren overtuigd, omdat zij in de praktijk van hun werk herhaaldelijk met dit probleem in aanraking kwamen. Het was echter niet een-voudig een vorm te vinden, die voldoende verantwoord was en alle waarborgen inhield, welke dit delicate onderwerp eiste. Na uit-voerige voorbereiding is men er tenslotte naar onze mening in geslaagd een vorm te vinden die het persoonlijk contact tussen de mensen waarom het hier gaat kan bevorderen en waarbij voldoende garanties aanwe-zig zijn om hen te beschermen. Aan de an-dere kant wordt in de brochure duidelijk gemaakt, dat de correspondentiekring voor huwelijkscontacten een geheel ander karak-ter heeft dan hetgeen men in de regel onder een huwelijksbemiddelingsbureau verstaat. Niet het bureau geeft de leiding bij het kie-zen van contact, maar iedere ingeschrevene draagt daarvoor zelf de volledige verant-woordelijkheid.

Wij zijn van mening dat met de oprichting van deze correspondentiekring voor huwe-lijkscontacten in een leemte is voorzien. Dat wordt ook bewezen door de zeer grote be-langstelling die ervoor blijkt te bestaan. Wie er meer van wil weten kan inlichtingen vragen aan Postbus 210 te Utrecht.

rectificatie

Zeer tot onze spijt zijn er enige ernstige fouten geslopen in het artikel over „Socrates”, dat in het laatste nummer werd afgedrukt. (pag. 4).

Op regel 3 staat eerbied voor de *joden*, dit moet vanzelfsprekend „eerbied voor de goden” zijn.

Op regel 21 staat *jodendom*. Dit moet zijn *godendom*.

Wij danken de lezers voor hun opmerkingen en bieden hen en de schrijver onze welgemeende excuses aan.

DE REDACTIE.

MENSEN DIE „DOEN ALSOF”

Wanneer ik U vanmorgen wil spreken over mensen die „doen alsof”, dus over mensen die zich anders en meestal gewichtiger voordoen dan ze in werkelijkheid zijn, dan moet ik beginnen met te verklaren wat sommigen van U uit de aangekondigde titel al begrepen hebben, namelijk dat ik mijn onderwerp heb ontleend aan een actueel boek, dat in het afgelopen najaar verschenen is: de roman „Doen alsof” van Adriaan van der Veen. Het is een boek dat mij erg getroffen heeft, omdat hierin een van de meest wezenlijke levensproblemen aan de orde gesteld wordt: de bestaande leugenachtigheid en onoprechtheid tussen de mensen in hun onderlinge verhouding. Het ligt natuurlijk niet op mijn weg, in dit kwartier een soort boekbespreking of letterkundige beschouwing te houden; het is mij vandaag alleen te doen om de algemene geestelijke achtergrond van een roman, die nogal wat opgang gemaakt heeft in de laatste tijd.

De werken van Adriaan van der Veen zijn voor humanisten — maar niet alleen voor humanisten! — van een bijzondere betekenis, omdat hierin een steeds terugkerend gegeven is: de verhouding van mens tot mens. Hoe staan wij tegenover de medemens, door welke bewuste of onbewuste krachten worden de mensen in hun onderling verkeer gedreven: dit is het probleem dat deze schrijver steeds en in sterke mate heeft beziggehouden. Hij zag immers maar al te goed, dat deze krachten lang niet altijd van de beste soort zijn, en dat onderling begrip en welwillendheid te dikwijls ontbreken. Dit besef van menselijk onvermogen heeft Van der Veen een aantal voortreffelijke verhalen in de pen gegeven, waarvan ik naast de overbekende roman „Het wilde feest” bovenal zou willen noemen de novellen „Alibi voor het onvolkomen hart” en „De man met de zilveren hoed”.

In zijn jongste werk voert de schrijver een aantal mensen ten tonele, die bijna allemaal onwaarachtig zijn en op een of andere manier doen alsof.

Er zijn werkelijk wonderlijke figuren: een al te zelfverzekerde schrijver, een sterk uit het lood geslagen jonge vrouw, een domme en vulgaire krachtpatser, enkele verlopen individuen die de allure van semi-gangster willen aannemen. Hun avonturen spelen zich grotendeels af in Rome, die merkwaardige stad waarin een eerbiedwekkend historisch verleden en een modern cosmopolitisme verenigd zijn, en waar als het ware een natuurlijke achtergrond voor verdorvenheid en onoprechtheid aanwezig is. Het is een aardig verhaal tegen het zwierig stedelijke decor van de vermaarde terrasjes op de mondaine Via Veneto en de meer Italiaanse buurten van de Eeuwige Stad, maar dit alles zijn uiterlijkheden.

We zullen er goed aan doen, hier doorheen te kijken en achter deze komedie iets van onszelf te herkennen, want de zucht om komedie te spelen is de mens aangeboren; het openbaart zich werkelijk niet alleen bij acteurs of dilettanten op het toneel. Mensen

die „doen alsof”, het is stellig geen groepje zonderlingen die door een romanschrijver bedacht zijn. Integendeel, vrijwel iedereen doet op zijn tijd alsof; het aantal mensen dat geen komedie speelt is maar gering. Het schijnt niet minder dan noodzakelijk te zijn, als men zich op een of ander niveau wil handhaven. Men wil een ander schijnen dan men is, men wil imponeren, en bepaald niet alleen in een Italiaanse wereldstad.

Trouwens, een deel van het boek van Adriaan van der Veen speelt zich in ons land af, vooral in Amsterdam. Ook daar leven mensen die „doen alsof”, en zeker in de kringen van het intellectuele en culturele leven. De schrijver Dolf is er thuis, een man die de taal beheerst en bepaald niet karig is met goed klinkende woorden. Allerlei ingewikkelde culturele en psychologische problemen lost hij op in een handomdraai, voor alles heeft hij onmiddellijk de formule gevonden. Al babbelend of schrijvend denkt hij, en ont-wikkelt hij zich gezichtspunten, maar echt innerlijk verwerkt heeft hij heel weinig. Zijn leven staat gelijk met literatuur; hij is de onechtheid in persoon, zonder dit zelf te begrijpen. Wanneer hij artikelen schrijft, doet hij dit snel en geïnspireerd als een goed vakman, maar hij vergeet zijn stukken vrijwel onmiddellijk weer. Zijn nieuwe roman heeft niets minder tot onderwerp dan de verwarring, die typerend is voor de na-oorlogse tijd.

Natuurlijk treedt deze Dolf in het publiek op om lezingen te houden over de tijdsproblemen, die het hoofdthema van zijn boek uitmaken. Hij weet de dingen zoals men dat noemt goed uit de doeken te doen: hij spreekt over een situatie die de mensen boven het hoofd gegroeid is, over de verantwoordelijke machthebbers die zichzelf en hun medemens van de ene catastrofe in de andere storten, over het éne grote verlangen dat de wereld van thans schijnt te beheersen, dat van de verdringing en van de mogelijke zelfvernietiging.

Met een meesterlijke ironie laat Van der Veen zijn hoofdpersoon na dit onheilspellende woord „zelfvernietiging” een ogenblik pauzeren om op zijn gemak een slok water te nemen. Daarop zet onze komediant het glas neer, kijkt zijn toehoorders ernstig aan en... blijft zwijgen. In de zaal heerst een hoorbare stilte. Eindelijk gaat hij verder en stelt de retorische vraag wat er te doen valt. Hij vervolgt met de gelijkenis van een kind dat zijn ouders verloren heeft, een gelijkenis die min of meer mank gaat, maar alles bij elkaar is het toch een goed sluitend betoog. Na afloop blijft hij in een café wat napraten met vrienden; hij laat dan het profetische gebaar varen en spreekt heel nuchter over het houden van lezingen als over gewoon vakwerk.

Bij deze lezing ontmoet hij Ida, een meisje uit de provincie dat na de dood van haar moeder in Amsterdam terechtgekomen is en daar vol eerbied opziet naar de culturele hoogvliegers die alles zo goed weten te zeggen. In dit min of meer uit de koers geslagen meisje vindt hij een willige leerling, op wie

hij zijn amateur-psychologie kan botvieren — hij wil haar tot het werkelijke leven opvoeden. Er ontstaat spoedig een verhouding, maar van zijn kant is het nu weer niet zo ernstig gemeend dat hij terwille van haar zijn kunstenaarsvrijheid wil opgeven. Het gevolg is dus, dat Ina nu helemaal haar evenwicht verliest. Op advies van Dolf gaat zij een vakantie in Rome doorbrengen om daar tot zichzelf te komen. Hij zal dan later volgen.

De vreemde omgeving die Ina te Rome aantreft, biedt haar nu juist het tegenovergestelde van een rustkuur. In haar omstandigheden heeft zij nu juist geen lust om de vermaarde plekjes te gaan zien, die haar door Dolf en de reisgidsen waren aanbevolen. Tussen haakjes: een heerlijke persiflage op deze nuttige, veelgebruikte boekjes en het daaruit te halen snobisme. Ida verzeilt in het gezelschap van zonderlinge avonturiers rondom een verlopen graaf, niet eens een echte. Zij beleefd een avontuur met de Vlaamse bruid Leo, die zij intussen geestelijk de baas is. Zij heeft van Dolf haar lesje goed geleerd en doet nu zelf „alsof”, ook in haar listige wraakneming.

Intussen is zij met de avonturiers in een moeilijke situatie geraakt. Schriftelijk stelt zij Dolf op de hoogte; deze wordt bezorgd en snelt haar te hulp. Dat wil zeggen: niet zonder onderweg uitvoerig Parijs aan te doen, omdat dit toch op zijn route lag. Dat doet de deur helemaal dicht. Een ongeënde pak slaag, dat Dolf onder vernederende omstandigheden van Leo te incasseren krijgt, is als het ware de definitieve afrekening met de onoprechtheid waarvan hij de belichaming is. Hij verdwijnt van het toneel vol wrok.... omdat zijn vakantie bedorven is.

Aan het einde van het verhaal wordt Ida uit de moeilijkheden gered door een Nederlands architect die zij toevallig ontmoet en die kennelijk als tegenstelling bedoeld is: een zakelijk aangelegd man, die geen psychologische praatjes ten beste geeft maar de politie waarschuwt. Eindelijk een man die niet doet alsof, maar die doet. En wat bereikt.

De bedoeling van de schrijver met betrekking tot de hoofdpersoon Dolf is niet mis te verstaan. Hij is lang niet dom, integendeel; hij is bovendien een bekwaam vakman, maar hij is in wezen onvolgroeid. Hij neemt verantwoordelijkheden op zich die hij niet dragen kan, en daardoor gaat hij een rol spelen, wordt hij komediant. Hij geniet aanzien door zijn betrekkelijke vakbekwaamheid en zijn vlotheid, en het succes bij zijn publiek stijgt hem naar het hoofd. Hij vertelt de mensen, dat de wereldsituatie hun boven het hoofd gegroeid is, maar hij ziet niet dat de levenssituatie hemzelf boven het hoofd is gegroeid. Hij meent het leven te begrijpen door begrippen en formules die hij bij Freud of andere psychologen heeft opgedaan, en hij dekt er zijn eigen onvolkomenheden mee.

Hij doet weinig kwaad, zolang hij zich maar bepaalt tot het schrijven en tot het spreken in het openbaar over de hervorming van de wereld of de redding van de mensheid in het algemeen. Maar niet zodra moet hij zich bepalen tot de hulp aan één enkele mens, of hij maakt brokken. Dan eerst zien we

duidelijk zijn werkelijke onvolwassenheid, dan zien we dat hij altijd maar deed alsof. Het zou volstrekt onjuist zijn, als we dit type uitsluitend of zelfs maar bij voorkeur gingen zoeken in de overbewuste wereld van kunstenaars en intellectuelen. In elke sector van de samenleving treffen we mensen die „doen alsof” wanneer zij voor situaties geplaatst zijn die zij niet aankunnen. Ook de brokken die ze maken. Daarom heb ik gemeend, bij deze roman te moeten stilstaan, die ik niet behandeld heb als literair kunstwerk (hierover zou veel te zeggen zijn, er zijn nog vele andere aspecten aan dit boek), maar die ik uitsluitend onder de aandacht heb willen brengen in verband met het hoofdthema, dat van grote betekenis is. Zoals ik al zei, de zucht tot komediespelen is de mens aangeboren.

Hoe de wereld er zou uitzien als alle mensen eens gewoon zichzelf waren, valt niet bij benadering te zeggen; in elk geval anders. Ik zou in de rol van Dolf vervallen wanneer ik deed alsof ik een remedie voor de gehele mensheid in mijn zak had. Ook de humanist heeft van de mensen geen al te optimistische verwachtingen. Het is zoals Vondel al zei: Elk speelt zijn rol en krijgt zijn deel.

Maar er is althans één ding, dat men wel degelijk kan nastreven, en dat is zelfkennis. In de romanfiguur Dolf hebben we een toneelspeler leren kennen die zich zodanig vereenzelvigd had met zijn rol, dat hij deze niet meer van de werkelijkheid kon onderscheiden. Wanneer hij onwaarsachtig was, dan was hij dit ook en misschien allereerst tegenover zichzelf; hij was er zich niet eens van bewust dat hij deed alsof. Voordat hij uit misplaatste ijdelheid ertoe overging, een ander op te voeden naar zijn eigen denkbeelden, had hij beter gedaan met eerlijk na te gaan wie hijzelf was. In dat geval zou hij minder stukken gemaakt hebben dan hij nu deed. Dit is een conclusie, die de lezer desgewenst kan trekken uit een boek, dat met milde ironie is geschreven en dat gelukkig niets betoogt, alleen maar constateert. In ieder geval geeft het ons veel te denken.

G. W. HUYGENS

Westenwind vanuit zee
brengt verkoeling;
zilte geuren komen mee
met de golvenwoeling.

Zo ver het strand zich strekt
een deinende schuimzee,
die in ons hart verwekt
het schrijnende heimwee

Naar wat aan de overkant
achter de kim zich bevindt:
een altijd bloeiend land
met zon en milde wind....

O lafenis van het water,
verkwikking in de hitte;
als laatste weldaad later
naakt in de zon te zitten,

Of lopen langs het strand
met zon en zee in voeling—
een boot en zeilen spant
op weg naar de overkant
door schuim en golvenwoeling.

Andreas Glotzbach.

JUBILEUM

Als de dienstverlening van de posterijen intussen niet nog verder wordt beperkt, zult gij dit nummer ontvangen juist drieëntwintig maanden, nadat ik mijn eerste bijdrage voor dit orgaan inzond. Dat is alweer een hele tijd geleden, maar toch nog niet lang genoeg om te jubileren. Bovendien leven wij onder de vigueur van het tientallig stelsel, waardoor getallen als 10, $12\frac{1}{2}$, 25 en 50 voor ons de betekenis van mijlpalen krijgen. In dit systeem is 23 niets. Het zij zo. Maar over 23 jaar spreken wij elkaar nader, want dan ben ik de hoogbejaarde medewerker, die reeds een kwarteeuw zijn gewaardeerde bijdrage voor ons humanistische predikbeurtenblad levert.

Ik mag mij graag in zulke fantasieën vermeeien. Tengevolge van een onrustige geest en een ietwat onstandvastig karakter ben ik nog nooit in de gelegenheid geweest te jubileren. Juist als er een aardig getal in zicht kwam, verdween ik en stapte op iets anders over.

Nu is dat allemaal zo heel erg niet, want zulke hoogtijdagen blijven voornamelijk voortleven in het geheugen van het feestvarken en de andere deelnemers herinneren zich op zijn best nog na enige tijd, hoeveel het grappe hun aan boeketten en sigaren heeft gekost. Na dit in alle nuchterheid te hebben vastgesteld, wil ik hier toch wel de verwachting uitspreken, dat de redactie over 23 jaar en één maand

- a. een waarderend woord van acht à twaalf regels opneemt;
- b. mij een klein kistje zeer goede sigaren doet toekomen;
- c. mijn alsdan hoogbejaarde vrouw een bosje bloemen schenkt.

om met my fair lady te spreken: „Wat zou dát zalig zijn!”

De onmiddellijke aanleiding tot de bovenstaande ontboezeming was een uitzending van de radionieuwsdienst, verzorgd door het ANP, en handelende over de gebeurtenissen in de stad Berlijn. Terwijl mijn eigen fair lady en ik zaten te luisteren, werd het ons droef te moede. Wij keken elkaar aan en zwiagen, maar wij wisten van elkaar, dat wij dachten aan vroegere uitzendingen, waarbij sprake was van protestnota's, die werden uitgewisseld, respectievelijk van de hand gewezen. Toen wij vervolgens een reportage hadden beluisterd met veel gejuich van bange mensen en redevoeringen van het model, zoals reeds in 1911, 1921, 1931, 1941 en 1951 veel gebruikt was, hebben wij een kopje koffie gedronken en een koekje gegeten, want, zo zegt men dan: het leven gaat verder.

Bij het verderleven behoorde in dit geval, dat ik mij mentaal voorbereidde op een stukje voor het W.v.d.W. Het voorbereiden voltrok zich, terwijl ik in een leunstoel ach-

ter een rookwolkje nog wat na zat te soezen. Toen zei mijn vrouw met een blik op de boekenstelling tegenover haar: „Het is eigenlijk nog nooit anders geweest. Kijk maar naar die boeken. Er zijn er geen drie bij, die je voor je plezier leest. In de rest staat alleen narigheid”.

Zij was klaarblijkelijk in een neerslachtige bui, hetgeen wel te begrijpen was. Maar het kwam mij bij de voorbereiding van een schuin gedrukt stukje, dat naar zijn aard een opgeruimde toon moet ademen en hier en daar een rimpel glad moet strijken, bijzonder slecht uit.

Ik zeide dus: „Komkom” en liep naar de kast om een boek te pakken, dat niet náár was. Het was spoedig gevonden. Ik liet het op een willekeurige plaats openvallen en las voor, dat $S_n = (1+i)^n$, waaruit iedere ingewijde kan lezen hoeveel hij over 'n jaar op zijn spaarbankboekje kan hebben. „Is dit nu iets om bedroefd over te worden?” Zo had zij het niet bedoeld, maar als ik het weten wou: Ja, ook dit was iets om bedroefd over te worden, want wie kon in deze wereld zeggen, dat hij nog 'n jaar te leven heeft. Misschien zou na een half jaar reeds een ramp boven onze hoofden losbarsten en wat had je dan aan een spaarbankboekje?

En al die andere boeken met mislukte huwelijken, met echtbreuk, vol met waanzinnigen, sadisten, mislukkingen?

Het baatte niet of ik haar wilde troosten door te wijzen op gezellige detectiefjes met een lijk in de badkuip, een maagd, die van een wolkenkrabber of een lord, die in de Theems wordt geworpen of een meer humanistische moord op een gymasiaal eindexamen.

Zy moest toegeven, dat dit alles leuker was dan de redevoeringen van Schöneberg en daaromtrent, maar voluit gelukkig zou zij zich toch niet voelen, als er vaak een lijk in onze badkuip zou liggen.

Hierop moest ik weer toegeven, dat het inderdaad niet altijd gemakkelijk is het leven van de zonnige kant te benaderen. „Maar”, zo zei ik, denkende aan het schuingedrukte stukje, dat wachtte, „wij moeten ons er maar doorheen slaan. Sinds de komst van de Bata-vieren is er altijd veel narigheid geweest en zie eens, wat een alleraardigste jurk je aanhebt. Het leven gaat verder. Is er nog koffie?”

Neerslachtig schonk zy nog een geurig kopje in. Met zoetstof, want als er ooit iets mocht gebeuren, is het zo lastig als je dik bent.

Ach ja, het leven is moeilijk.

Had ik dat al niets eens geschreven?

Jazeker, op 27 september 1959. Daardoor kwam ik op dat jubileum, dat ik over 27 maanden vier.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 3 sept. VARA 9.45 uur: Dr. H. Bongers: „Ik ben helemaal niks”

di. 5 sept. AVRO 15.30 uur: Prof. Dr. J. J. Fahrenfort: „Het vooroordeel”

zo. 10 sept. VARA 9.45 uur: Dr. Kwee Swan Liat: „Leven in een onvolmaakte

wereld”

zo. 17 sept. VARA 9.45 uur: C. M. Swiebel: „Over de economie van de overvloed”